

JASMIN HODŽIĆ

O NEKIM NAČELIMA SINTAKSIČKE ANALIZE KNJIŽEVNOUMJETNIČKOG TEKSTA

Sažetak: U ovom radu se bavimo nekim (novim) smjernicama za analizu sintakse u jeziku i stilu pisaca kroz poređenje različitih primijenjenih i teorijskih lingvostilističkih istraživanja pojedinačno, kao polazne osnove ovom istraživanju, a zatim upoređujemo načela, metode i modele stilističke i dijalektološke sintakse, pri čemu do novih smjernica za analizu sintakse u jeziku i stilu dolazimo naročito vodeći računa o osnovnim principima sintakse kao zasebne lingvističke discipline.

Ključne riječi: sintaksa, lingvistička stilistika, sintaksostilistika, dijalektološka sintaksa, književni jezik.

O analizi jezika i (jezičkog) stila

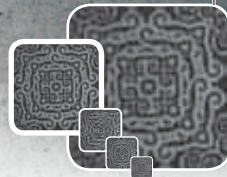
Sintaksička analiza književnoumjetničkog teksta odnosi se na analizu sintakse u jeziku pisaca, što se može istraživati kroz nekoliko aspekata, a najčešće kroz lingvističku stilistiku, tj. sintaksostilistiku. Obično se skupa s ostalim gramatičkim nivoima u lingvostilističkim istraživanjima književnosti ispituje i sintaksa, u temama kojima su ključne riječi najčešće “jezik i stil”. Interesantno je pitanje gdje su granice između jezika i jezičkog stila u takvim analizama, odnosno da li sintaksu u jeziku pisaca treba odvojiti od sintaksostilistike. Ovo pitanje svodi

se na to da li se pod lingvističkom stilistikom podrazumijeva sve što je lingvističko istraživanje u jeziku pisaca s obzirom na to da lingvistička stilistika ispituje *jezički* stil, a time dakle i jezik (a ne samo stil) pisaca. Zapravo, pravo je pitanje šta je cilj kod ispitivanja sintakse u jeziku pisaca kada takvo ispitivanje nije lingvostilističko. Svakako da je u osnovi kod svakog istraživanja nepotrebno istraživati ono što je općepoznato pa su i ispitivanja ustaljenih i općepoznatih sintaksičkih obrazaca i parametara zapravo nepotrebna. Zato se ispituju noviteti ili određene specifičnosti, a i noviteti i specifičnosti u jezičkoj strukturi direktno učestvuju u izgradnji stila, i to je ona dodirna tačka, tj. tu je preklapanje u analizi jezika i stila, što nas vodi prema lingvističkoj stilistici.

U okvirima južne slavistike već je pozamašan broj lingvostilističkih istraživanja jezika pa je tako tema istraživanja jezika i stila pisaca kod nas dobro poznata i već odavno prisutna. Ova istraživanja mogla bi se podijeliti u dvije grupe: *teorijska* i *primijenjena*. U teorijski okvir možemo svrstati stručnu i naučnu lingvostilističku literaturu niza autora, kao što su: Tomo Maretić, Milivoj Pavlović, Ljubiša Radenković, Milorad Ćorac, Milosav Ćarkiće, Krunoslav Pranjic, Marina Katnić-Bakaršić, Hasnija Muratagić-Tuna, Zdenko Lešić, Radoje Simić, Miloš Kovačević, Ivo Pranjković, Josip Silić i drugi.

Također, od proučavanja primijenjene naravi velik je broj već obavljenih istraživanja u oblasti lingvističke stilistike, a preko obrade tema kojima su ključne riječi “jezik i stil”, pri čemu se najčešće govori upravo o jeziku i stilu naših pisaca, veoma često kroz doktorske ili magistarske radnje, ali i namjenske individualne studije.

Bilo bi interesantno u nekoj budućoj studiji većeg obima izvršiti kontrastivnu i komparativnu analizu teorijskih i primijenjenih lingvostilističkih istraživanja, iz čega će se neminovno nazrijeti šta je ono što je nepotrebno ili najmanje potrebno istraživati u ispitivanju sintakse u književnom jeziku, odnosno u stilističkoj sintaksi, i obrnuto, šta je

ono što bi bilo prijeko potrebno analizirati u budućim istraživanjima na nivou sintaksostilistike.¹

O sintaksostilistici ili stilističkoj sintaksi

Po osnovom načelu lingvističke stilistike po kojem se ona bavi ekspresivnošću jezičkog izraza (stilističkim efektima) te izborom formi jezičkog izražavanja (gdje postoji izbor, tu je i stil), sintaksostilistika kao uža oblast lingvističke stilistike proučava ekspresivne vrijednosti različitih strukturnih obrazaca jezičkog izraza. Prethodno se može potvrditi citatima: “Na područje sintaktostilistike prelazimo kad u iskaz uključimo ekspresivno-impresivne vrijednosti rečenice” (Antoš 1972: 95) te: “Sintaksostilistika, dalje, utvrđuje da se ista misao može izraziti različitim tipovima rečenica” (Antoš 1972: 96).

Slično: “Sintaksička stilistika² ispituje sve stileme na sintaksičkom nivou, proučava njihovu funkcionalno-stilsku i ekspresivnu markiranost” (Katnić-Bakaršić 1999: 95).

Međutim, svako bi pravo istraživanje sintakse s ciljem utvrđivanja nekih novih, ili poznatih ali interesantnih sintaksičkih zakonitosti, ili iznova uočenih zakonitosti na poznatim sintaksičkim strukturama, zapravo moglo biti i suštinsko stilističko pitanje zato što je fokus istraživanja sintakse nekog jezika primarno na sastavu i strukturi, odnosno na vrsti korištenog jezičkog materijala kao vezivnog jezičkog tkiva, kao i na karakteru, tj. prirodi (opisu) dobijenog jezičkog izraza. Zato bi ono što je u budućim istraživanjima sintakse najprije vrijedno pažnje, ujedno moglo biti i čisto stilističko pitanje, a ono što

¹ Isto tako, teorijski gledano, pojedine sintaksostilističke kategorije možemo sagledati i kroz stranu (bilo šire slavensku, bilo neslavensku) literaturu, što pak neće biti predmet ovog rada.

² Mi smo se odlučili za termin “stilistička sintaksa” shodno idejnom usmjerenju ovog rada kojemu je cilj ukazati na to da bi se sintaksostilistika trebala baviti onim što će više koristiti sintaksičkoj nauci kao takvoj. Također, iz kovanice *sintaksostilistika* dobijamo sintagmu *stilistička sintaksa*.

je već ustaljeno i općepoznato, svakako da će i u samoj sintaksi biti nepotrebno ispitivati.³

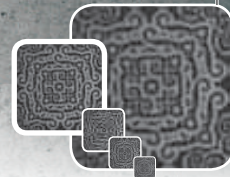
Što se stručne literature tiče, pregledno ćemo pokazati kako je do sada definirana sintaksostilistička disciplina, tj. od kojih se bitnih elemenata ona sastoji.

Antoš (1972: 94–108) u odjeljku koji je posvećen sintaksostilistici navodi najmanje pododjeljaka, tj. najmanje lingvostilističkih kategorija od svih drugih dijelova *Osnova lingvističke stilistike*, i to: *red riječi u prostoju i red rečenica u složenoj rečenici, parataksa, hipotaksa, izražajnost nekih vrsta riječi u rečenici, upravni (direktni) i neupravni (indirektni) govor*, i to je sve (v. Antoš 1972: 94–110).

Radenković (1974: 40–42) govori o sintaksostilistici, ali tu daje još manje lingvostilističkih kategorija. Samo se spominje *intonacioni reljef rečenice* te povezanost interpunkcije i gramatičke *strukture rečenice*, a zatim i *tipovi rečenica* te na kraju i ustaljene *frazeološke rečeničke i sintagmatske strukture*, čemu su u posebnom odjeljku (o sinonimima) dodate još dvije kategorije: *sintagmatska i rečenična sinonimika* (Radenković 1974: 42–43).

Ćorac (1974: 107–271) od sintaksostilističkih kategorija posebno izdvaja više njih: *inverziju, eliziju, repetaciju, intenzifikaciju, retardaciju i akumulaciju*, koje opet imaju i mnogo potkategorija, a svemu ovome se može dodati i *transpozicija* (glagolskih i padežnih oblika) kao zasebna sintaksička pojava, ali još i *veznička transpozicija*, čemu se dodaju i različite *transformativne odredbe* (*vremenske, načinske, uzročne, mjesne, koncesivne, namjenske*).

³ Ovdje se misli na određene sintaksičke kategorije kao konkretan sintaksički materijal. Međutim, to se jedino može dati đacima za vježbu, naprimjer da đaci vježbaju šta je subjekt, a šta predikat, a ne da to bude predmet sintaksostilističkih istraživanja.

Veoma slično, uz nešto pregledniji raspored ovih sintaksostilističkih kategorija, dato je u Ćorac (1982: 159–439), uz nešto šira teorijska obrazloženja o samoj sintaksostilistici.

Kao bitan faktor ističu se *elementi inovacije*.

“Kad se radi o sintaksičkim jedinicama, o elementima inovacije, može se istaći i proces gramatizacije i proces sematizacije, kroz koji prolazi svaki sintaksički novitet. (...) Novitet kao sintaksička funkcionalnost dobija prvo značenje, a im dobije značenje postaje sastavni deo gramatičkog, što ovde znači sintaksičkog sistema” (Ćorac 1982: 159).

Sintaksostilistički koncept *inovacije* ili *noviteta* uklapa se u našu postavku o budućem proučavanju sintakse kroz nove sintaksičke zakonitosti, čime se sintaksostilistika poklapa s klasičnom sintaksom. Ključno je, dakle, proučavati sintaksičke zakonitosti, a ne analizirati poznate sintaksičke pojave.

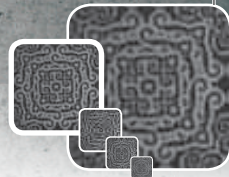
Kod Katnić-Bakaršić (1999: 93–97) u sintaksostilistici teorijski su opisane sljedeće kategorije: *dekomponirani predikat i funkcionalno-stilska markiranost, postupci ekspresivne sintakse (elipsa, nominativne rečenice i parcelacija)*; a navodi se kako je sve to i “obimna problematika”, pri čemu se (pored navedenog) još može izdvojiti i: *funkcionalno-stilska diferencijacija sintaksostilema te sintaksička sinonimija* (v. Katnić-Bakaršić 1999: 95). Ovdje se u posebnom i obimnom odjeljku spominje i *tekstualna stilistika*, gdje su navedene neke *sintaksičke figure*, zatim i različite *vrste rečenica, figure kao konektori* i slično, što bismo isto tako mogli smatrati dijelom sintaksostilistike (v. Katnić-Bakaršić 1999: 97–102).

Pregledno, po već provedenim, praktičnim istraživanjima jezika i stila, na sintaksičkom nivou, mogu se iz komparativne i kontrastivne analize izvući veoma značajni zaključci i zapažanja. Jedno zapažanje koje sigurno stoji jeste da se nerijetko sintaksički nivo takvih studija

ja imenuje naslovom poput “nešto o sintaksi...” ili “neke sintaksičke osobine” i sl., gdje cjelovita analiza često izostane, a i ono što je ponuđeno kao rezultat te analize počesto više liči na statistiku uobičajenih sintaksičkih parametara.

“Analiza sintakse bilo kog teksta vrlo je nezahvalna jer je dugotrajna, naročito ako je tekst veći (a jedino se na većem tekstu mogu donijeti značajniji zaključci, kakva god vrsta teksta bila u pitanju), budući da je i spisak osnovnih fenomena u sintaksi znatno veći nego u fonetici, pa i morfoloiji, s tim da još nije ni konačan, a i **u analiziranom materijalu procenat uobičajenih (samim tim i nevažnih za ispitivanje) pojava daleko je veći od procenta pojava koje na bilo koji način odskaču od uobičajenog.** To je i razlog što ovakve analize do sada uglavnom i nisu rađene, što ne znači da ih ne treba ni raditi. **Iscrpne sintaksičke analize bi sigurno dale dosta novih informacija i o našem jeziku općenito, a zatim i o pojedinim tekstovima** (istakao J. H.)” (Karavdić 2013: 321).

U prethodnom citatu istakli smo dijelove teksta koji potvrđuju mišljenje da prilikom ispitivanja sintaksičkih karakteristika nekog teksta moramo biti svjesni da postoji veliki dio materijala u kojem se ne mogu naći fenomeni koji su važni za ispitivanje, zato što su to neke uobičajene i općepoznate sintaksičke karakteristike teksta. Također, izdvojeni dio teksta potvrđuje mišljenje da se u sintaksičkoj analizi može doći do rezultata koji mnogo govore i o datom tekstu kao materijalu za ispitivanje, ali i o jeziku (tj. o sintaksi) općenito – što je naglašeno usmjerenje i ovog rada. Isto tako je veoma važno zapažanje da ispitivanje sintakse (treba da) nudi veoma veliki broj fenomena. To je vjerovatno i uzrok što se i kod mnogih integralnih dijalektoloških i mnogih integralnih lingvističkostilističkih istraživanja sintaksički nivo jezika obrađuje tek u naznakama. Naime, samo za ispitivanje sintakse bile bi potrebne posebne cjelovite monografije, kao što to i jeste slučaj s nekim studijama već provedenim (npr.

v. Stanojčić 1980; i sl.). Mi nećemo davati prikaze pojedinačnih ispitivanja sintakse kroz već objavljene studije, ali ćemo napomenuti da bi se mogla uraditi njihova posebna komparativna i kontrastivna analiza.

Na kraju, pravo pitanje koje se nameće jeste: da li u istraživanju sintaksičkih osobina u jeziku književnog djela odvojiti istraživanje jezika od istraživanja stila, tj. da li sintaksu odvojiti od sintaksostilistike ili te dvije discipline trebaju biti jedno? Hoće li i u slučaju posebnog proučavanja sintaksičkog sloja u jeziku književnog djela takvo istraživanje imati suhoparni statistički karakter? Dodirna tačka svakako je pitanje osobenosti strukture, a to nas opet vodi prema stilistici, odnosno sintaksostilistici; iako se, aproksimativno gledano, sintaksostilistički elementi jezika najprije odnose na ekspresivne sintaksičke obrasce.

Jezik pisaca, dijalektologija i historija jezika

Istraživanje jezika pisaca donekle je slično istraživanju dijalekatskih osobina jezika. Kod oba istraživanja jedan od ciljeva može biti zajednički: statistički obraditi jezičke osobine onog što se proučava kako bi se rezultati istraživanja mogli porediti sa standardnim jezikom, tj. s osobinama standardnog jezika.⁴ Oba istraživanja obično se rade po jezičkim nivoima: *fonološki*, *morfološki*, *sintaksički* i *leksički* nivo. Međutim, za obje vrste istraživanja važi da je sintaksički nivo najmanje i najnedosljednije proučavan. Isto tako, komparativnom i kontrastivnom analizom istraživanja u ovim pojedinačnim područjima (dijalektologija, lingvistička stilistika) može se doći do popisa najznačajnijih sintaksičkih fenomena koje valja istraživati. Treća vrsta istraživanja ovog tipa odnosi se na proučavanje historije jezika pa ćemo na dijahronijskoj ravni sagledati naprimjer sintaksičke promjene u jeziku ili ćemo ispitivati sintaksičke obrasce tačno

⁴ Slično kao što Karavdić (2010) izdvaja čak šesnaest sintaksičkih kategorija po kojima poredi sintaksičke obrasce u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku.

određenog jezičkog (historijskog) materijala kao građe za historiju jezika.

M. Ivić (1963) u radu “Repertoar sintaksičke problematike u srpskohrvatskim dijalektima” daje upitnik (kvestionar) od čak 213 sintaksičkih pitanja po kojima se može istraživati dijalektološka sintaksa:

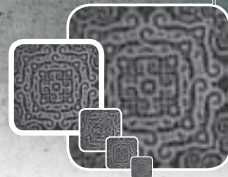
“Objavljivanje ovog nacрта ima za cilj da učini pristupačnim naučnoj javnosti ovaj pokušaj sumiranja našeg dosadašnjeg znanja o sintaksičkim problemima u srpskohrvatskim dijalektima. Ovo može biti korisno u dva pravca: (a) kao podsetnik dijalektolozima na terenu; (b) kao osnova za dalja popunjavanja repertoara dijalekatskih razlika u srpskohrvatskoj sintaksi” (Ivić 1963: 13).

Interesantno bi bilo detaljno analizirati šta se od toga može direktno iskoristiti u opisivanju sintakse jezika i stila pisaca, po čemu bi se tako dijalektološka i stilistička sintaksa dovele u usku povezanost. Naravno, sintaksostilistika, odnosno, sintaksička stilistika se prije svega ciljano usmjerava na sintaksičke figure kao stilsko sredstvo, ali ne trebamo izgubiti iz vida da će svaka strukturna posebnost, bila ona namjensko sredstvo figuracije ili ne, biti ujedno i zasebna osobina stila.

Neke opće smjernice i načela za analizu sintakse u jeziku i stilu pisaca

Jedna od prvih smjernica za analizu sintaksičkih osobina jezika i stila pisaca trebala bi glasiti: *izbjeći nepotrebnu statistiku*. Dakle, ako bismo dozvolili sebi da ispitujući jezik i stil nekog pisca kažemo nešto poput “Taj i taj pisac u svom književnom djelu koristi svih naših trideset fonema” i zaustavimo se na toj nimalo inventivnoj opasci, ne stavljajući je u funkciju svrsishodnog zaključka, uz napomenu da slične konstatacije vrijede i za svaki tip svakodnevne upotrebe jezika, ovdje već možemo utvrditi da vrlo lahko možemo biti svrstani u

očigledne primjere loše prakse. Navedeno se može potvrditi i citatom: “Statističkoj metodi se zamera da je katalog jezičkih elemenata. Interpretacija statističkog materijala je uvek subjektivna, nedovoljno određena i neubedljiva” (Radenković 1974: 61).

Pitanje je čime se rukovoditi u pristupu sintaksostilističkim istraživanjima i s tim u vezi možemo dati prijedlog druge smjernice, koja se u svom zaključku naslanja na prvu, a koja bi mogla glasiti: *analizirati osobine sintakse, a ne osobine pisca / književnog postupka*.

Naime, kao što za svakog istraživača jezika, naprimjer iz perspektive generativne gramatike, nije u fokusu predmetni materijal za istraživanje, već svaki jezički materijal ispituje isključivo kako bi doprinio općim saznanjima o prirodi jezika (u smislu da ako naprimjer ispituje neku pojavu u bosanskom jeziku, ne radi taj posao da bi doprinio samoj nauci o bosanskom jeziku ili bosanskom jeziku kao takvom, već na zakonitostima koje je dobio istražujući pojave u bosanskom, rezultate svojih istraživanja stavlja na raspolaganje općim zaključcima o prirodi ljudskog jezika), tako i istraživač jezika i stila nekog pisca prije svega treba provjeriti govore li rezultati njegovih istraživanja išta o jeziku kao takvom ili u našem slučaju – ima li u takvim rezultatima išta što doprinosi saznanju o osobinama sintakse analiziranog jezika? – s obzirom na to da se u protivnom možemo zavaravati da smo nešto rekli o jeziku pisca prebrojavajući mu sintagme, lekseme, morfeme, foneme i slično i zadržavajući se samo na tome.

Sljedeće čime bi se trebali rukovoditi u analizi sintakse kroz lingvističku stilistiku možemo formulirati kao: *fokusirati se na predmet i cilj sintaksičke analize jezika*. Dakle, slično kao što se u analizi književnosti, tj. u analizi književnog djela često pristupa na različite načine, pa između ostalog i na takav način da se nekada u određenom književnom djelu ispituju recimo različiti elementi i pojedinosti etnografije i sociologije⁵ (pri čemu se tako istraživanje i zadrži na

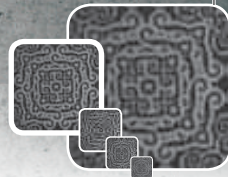
⁵ Što bi vispreni studenti još tokom svog studija književnosti imali običaj podrugljivo svrstati u teme tipa: “Crna metalurgija u romanima Emila Zole”.

ovim elementima, ne dajući im književnonaučni kontekst) a to je poprilično daleko od dobro poznate i očito naučno neupitne metodologije istraživanja književnosti kroz književnu teoriju ili teoriju književnosti, historiju književnosti i književnu kritiku (četvrto bi u nauci o književnosti trebalo biti suvišno) – tako se i u nauci o jeziku nerijetko pribjegava raznim ispraznim vođenjima statistike, pukom prebrojavanju⁶ i slično, što može biti početno istraživanje, ali svakako jeste daleko od nauke o jeziku, barem ako se ostane (samo) na statistici. Tako će prilikom analize sintaksičkih obrazaca u određenom tekstu pokušaj prebrojavanja i sortiranja svih vrsta sintagmi, recimo, samo ličiti na ono što bi moglo biti zaokruženo lingvističko istraživanje. Jednostavno, ako želimo pokazati sintaksičke osobine na konkretnom materijalu koji istražujemo, moramo svoje istraživanje uskladiti sa sintaksičkim procesima te parametrima i principima vezanim za suštinu same sintakse, a to su upravo predmet i cilj sintaksičke analize, što nikada ne smijemo izgubiti iz vida.

Isto tako, pojedini autori cijelu sintaksu posmatraju kroz prizmu nekoliko procesa, a to su: *predikacija, modifikacija, koordinacija, komplementacija i subordinacija* (v. Riđanović 2003). Sigurno je da se ovim procesima mogu dodati procesi *dekompozicije i kondenzacije (adverbalizacije, infinitivizacije i nominalizacije)*. Ovdje se možemo rukovoditi našom već uspostavljenom praksom da na sintagmatском nivou govorimo o *rekciji, kongruenciji i pridruživanju* članova sintagme, što bi se, slično sintaksičkim procesima prethodno navedenim, moglo također uzeti u obzir.

Kada govorimo o sastavu i strukturi, na umu imamo vrste riječi i vrste leksema te sami raspored koji se formira zauzimanjem tačno određenog položaja svakog od elemenata jezičkog izraza. Zato će tzv. red riječi, odnosno poredak rečeničkih elemenata biti jedno krupno sintaksičko pitanje.

⁶ Pri čemu statistički podaci mogu biti polazište ili integralni dio takvog istraživanja, ali se moraju staviti u funkciju nauke o književnosti prilikom osmišljavanja rješenja za neki konkretan problem.

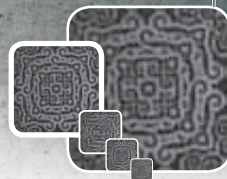

Polazni princip u ispitivanju sintaksičkih odlika nekog jezičkog materijala će biti takav da se za cilj može imati ispitivanje nekih interesantnih obrazaca po kojima se nižu, dopunjuju ili uklapaju riječi, sintagme i rečenice. Tako ćemo prije svega u ispitivanju sintakse nekog jezičkog materijala tražiti npr. neobične spojeve istih leksema, višestruke nizove infinitiva, neobične kolokacije riječi, opravdane pleonastičke konstrukcije, tautologije, višestruke istorodne strukture, pažljivo sročene figurative spojeve riječi, interesantne nizove rečenica itd. – nevezano za to hoće li konkretna zapažena pojava imati status već viđenog i prethodno opisanog, a pritom samo registriranog, ili ćemo pritom morati za “zapaženu pojavu” tražiti novo teorijsko objašnjenje – jer će u svakom slučaju biti poželjno da smo što češće u takvoj situaciji zato što bismo time imali doprinos opisu sintakse našeg jezika u cjelini (a ne isključivo jezika nekog pisca). No, postoje i granični slučajevi. To su primjeri koji naizgled ništa ne govore o sintaksi i sintaksičkoj prirodi jezika, ali ipak pokazuju sintaksičke osobine u stilu nekog pisca. Takav je slučaj kod prebrojavanja riječi u rečenici s ciljem utvrđivanja da li se radi o kratkim ili o dugim rečenicama, s napomenom da moramo na kraju konstatirati šta nam to govori o piscu, šta o sintaksi a šta o kombinatornim mogućnostima samog jezika kao takvog.

Sljedeći i završni princip ili načelo koje bi valjalo ispoštovati u istraživanjima stilističke sintakse moglo bi glasiti: *rukovoditi se primjerima dobre prakse*. No, pitanje je koji su to primjeri. Naime, hipotetički se može tvrditi da će se najviše primjera loše prakse kad je u pitanju stilistička sintaksa moći naći u vjerovatno površno i samo usputno obrađivanom sintaksičkom nivou lingvostilističke analize jezika i stila pisaca, uz činjenično stanje da se za takvo što račun može ispostaviti i autorima lingvostilističkih monografija koji nisu na pravi način prišli stilističkoj sintaksi. Ipak, najviše primjera dobre prakse sigurno će se naći u detaljnim teorijskim studijama o stilističkoj sintaksi, bilo da se tu radi o domaćim ili stranim autorima. Drugi izvor primjera dobre prakse mogu biti pojedinačna istraživanja sintaksičkih specifičnosti u jeziku, koja nisu ciljano bila lingvostilistička, ali

koja će, upravo zato što ističu sintaksički specifikum, na kraju moći biti svrstana u primjere dobre praske lingvostilističkih istraživanja sintakse. Naravno, kvalitetna lingvostilistička istraživanja sintakse u prvoj mjeri će zavistiti od kvalitetnih, čisto gramatičkih, istraženosti sintakse samog jezika koji je predmet proučavanja.

Kada već govorimo o sintaksičkim specifičnostima koje bi trebale doći u prvi plan, posebno bi bilo interesantno sa stanovišta sintakse istraživati *pleonazme* i *tautologije*. No, ako govorimo o osobinama dobrog stila, obično se kao suprotni primjeri navode upravo slučajevi *pleonastičkih* i *tautoloških* izraza, koji kao redundantni elementi uzrokuju “buku u komunikacijskom kanalu” narušavajući tako *jezgrovitost*, *sažetost* i *preciznost* u izražavanju kao osobine dobrog stila (v. Šipka 2014). Međutim, “pleonastički izrazi mogu ipak imati smisla ako služe za pojačavanje izraza u književnom djelu i inače” (Šipka 2014: 127), odnosno: “(...) tautologija može biti zanimljiva u odnosu na stilistički poetički obrazac, pa se navedena gramatičko-sematička pojava ne mora nužno kvalificirati negativnim definiranjem ili normativnim odbacivanjem (...)” (Kalajdžija 2013: 318), pri čemu navedeni autor posebno izdvaja *sintaksičke tautologije* (enklitički tautološki dativ, objektna unutarinja tautologija, tautološki niz) (v. Kalajdžija 2013: 318–324). U vezi s pojmom sintaksičke tautologije podsjećamo i na različite primjere različitih *glagolskih tautoloških konstrukcija*, odnosno “glagola dopunjenih istim / sličnim glagolima” datih u Hodžić (2013). Već smo istakli kako su pleonazmi i tautologije posebno interesantni svakom sintaksičaru pa bi ih zato trebalo uvrstiti i u istraživanja stilističke sintakse. Pored prethodne dvije, posebna sintaksička i sintaksostilistička kategorija za ispitivanje mogla bi biti i kategorija *sintaksičke homonimije*, pri čemu bi se na konkretnom materijalu mogli ispitivati različiti primjeri sintaksičke dvosmislenosti / ambigviteta, nebitno da li je dvosmislenost namjerna / ciljana ili ne. Također, posebno je važna i interesantna i pojava kreiranja svih vrsta neobičnih rečeničnih struktura ili pak već spomenute različite mogućnosti kombinatornih varijanti, bilo da se radi o sintagmatskom ili o rečeničnom nivou.

Zaključak

U ovom radu smo ponudili neka osnovna načela koja smo postavili kao smjernice za analizu sintaksičkog nivoa u jeziku i stilu pisaca. Ta načela su:

1. *izbjeći nepotrebnu statistiku,*
2. *analizirati osobine sintakse, a ne osobine pisca / književnog postupka,*
3. *fokusirati se na predmet i cilj sintaksičke analize jezika i*
4. *rukovoditi se primjerima dobre prakse.*

Rukovodeći se prethodnim načelima, generalno je potrebno istražiti sintaksičke specifičnosti, a ne prikazivati sintaksičke uobičajenosti. No, u slučaju da takvih specifičnosti nema ili ih je “teško pronaći”, tada bi se trebalo fokusirati na osnovne sintaksičke procese koji se mogu sagledati i opisati, odnosno trebalo bi pokušati na konkretnom jezičkom materijalu primijeniti takvu analizu, pazeći na veze, tj. na spojeve jezičkih elemenata i na načine nastanka različitih sintaksičkih konstrukcija. U radu smo dali mogućnost i poređenja metodologije dijalektološke i stilističke sintakse, ali i predvidjeli neku buduću opsežnu studiju koja će kroz komparativnu i kontrastivnu analizu i teorijskih i primijenjenih istraživanja iznaći cjelovite modele za analizu sintakse u jeziku i stilu pisaca.

Težište rada je na savremenoj sintaksi, odnosno na stilističkoj sintaksi kao disciplini koja uključuje i neke modele proučavanja dijalektološke i historijske sintakse, ali je prvenstveno fokus na inovativnim sintaksičkim obrascima koji će biti doprinos općim saznanjima o sintaksičkom sloju jezika.

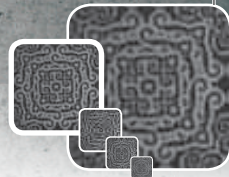
ON SOME PRINCIPLES IN THE SYNTACTIC ANALYSIS OF LITERARY TEXTS

Summary: In this paper we deal with some (new) guidelines for analyzing the syntax of the language and style of writers through the comparison of various applied and theoretical stylistic research. As a starting point to this study we compare the principles, methods and models of stylistic and dialectological syntax, finding new guidelines for the analysis of syntax in language and style, especially taking into account the basic principles of syntax as a separate linguistic discipline.

Keywords: syntax, linguistic stylistics, stylistic syntax, dialectological syntax, literary language.

Literatura

- Antoš, Antica (1972): *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb
- Ćorac, Milorad (1974): *Stilistika srpskohrvatskog književnog jezika*, Beograd
- Ćorac, Milorad (1982): *Metaforski lingvostilemi*, Privredno-finansijski zavod, Beograd
- Hodžić, Jasmin (2013): "Isti ili slični glagolski leksemi kao konstituenti u konstrukciji komplementacije", *Međunarodni naučno-stručni skup "Edukacija za budućnost"*, Pedagoški fakultet u Zenici, Pedagoški fakultet Zenica, 587–597
- Ivić, Milka (1963): "Repertoar sintaksičke problematike u srpskohrvatskim dijalektima", *Zbornik Marice srpske za filologiju i lingvistiku VI*, Novi Sad
- Kalajdžija, Alen (2013): "Tautologija u epskom poetskom diskursu", *Njegoševi dani 5*, Univerzitet Crne Gore, Nikšić
- Karavdić, Zenaida (2010): "Komparativna sintaksa bosanskog, crno-

- gorskog, hrvatskog i srpskog jezika”, *Njegoševi dani 2*, Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet, Nikšić
- Karavdić, Zenaida (2013): “Sintaksičke osobenosti ciklusa pjesama ‘Radimlja’ Maka Dizdara”, u: *Slovo o Maku* (Zbornik radova), Fakultet humanističkih nauka Univerziteta “Džemal Bijedić” Mostar, Mostar
- Katnić-Bakaršić, Marina (1999): *Lingvistička stilistika*, Open Society Institute, Prague, Budapest
- Stanojčić, Živojin (1980): *Sintaksa jezika Laze K. Lazarevića*, Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd
- Šipka, Milan (2014): *Kultura govora*, treće izdanje, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
- Riđanović, Midhat (2003): *Totalni promašaj*, [Prikaz Gramatike bosanskog jezika Dž. Jahića, S. Halilovića, I. Palića], Drugo izdanje, Šahinpašić, Sarajevo
- Radenković, Ljubiša (1974): *Lingvostilistika i strukturalizam u nauci o književnosti i nastavi književnosti*, Naučna knjiga, Beograd